

**8. ULUSLARARASI
BEDIÜZZAMAN
SEMPOZYUMU**

(18-20 Kasım 2007, İstanbul-Türkiye)

ADALET

**İnsanlık Onuruna Layık
Bir Dünya İçin**

İSTANBUL İLİM VE KÜLTÜR VAKFI

Rüstem Paşa Medresesi Sururi Mah. Medrese Sok.

No: 2 34120 Eminönü-İstanbul

Tel: +90 212 527 81 81-82-83 • Fax: +90 212 527 80 80

www.istikv.org • iikv@istikv.org

ISBN: 978-975-269-376-0

Baskı Tarihi: Kasım 2007

TEMEL HAKLARI İHLAL EDİLEN VE ADALET ARAYAN SAİD NURSI

Prof. Dr. Servet Armağan¹

Giriş

Adalet kavramı çok geniştir. Genişliği sebebiyle de adalet üzerindeki tartışmalar bugüne kadar sona ermemiştir ve ermez. Adalet kavramı üzerinde tarih boyunca çok durulmuştur. Yalnız hukukçular değil ilâhiyatçılar, politikacılar, filozoflar vb. **“adalet”** üzerine görüşlerini açıklamışlardır. Adaletsizliğe uğrayanlar ise, devlet idarecilerinden **“adalet”** istemişler, buna rağmen adalete kavuşamayanlar ise, ellerini açıp rablerine hacetlerini arz etmişler, onun **“ilahi adaleti”**

---

¹ **Prof. Dr. Servet Armağan:** 1939'da Şanlıurfa'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1960 yılında mezun oldu. 1966 yılında hukuk doktoru, 1971 yılında üniversite doçenti ve 1976 yılında ise üniversite profesörü ünvanlarını aldı. 1983-1990 yılları arasında İslamic Development Bank'a bağlı İslamic Reseach and Training İnstitute'da (Cidde-Suudi Arabistan) İslam Hukuku ve İslam Ekonomisi üzerine araştırma yaptı.

1990-1992 yılları arasında Diyarbakır Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı; 1992-1996 yılları arasında ise Şanlıurfa Harran Üniversitesi Rektörü olarak görev yaptı. Halen İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesidir.

Yaklaşık 120 ilmi makalesi ve 50 kitabı yayınlanan Armağan, 1967-69, 1973, 1976-77, 1983, 1995, 1996, 1999-2002 ve 2004 yıllarında Alexander von Humboldt Vakfı'nın, 1977 yılında Heinrich Hertz Vakfı'nın, 1981 ve 2003 yıllarında Deutscher Akademischer Austausch Dienst kuruluşunun bursları ile Köln, Karlsruhe ve Berlin Üniversitelerinde ilmi araştırmalar yaptı, doçentlik tezini hazırladı, ilmi toplantılara katıldı, konferans ve tebliğler verdi. 1975 yılında 5 ay müddetle Kuveyt Üniversitesi'nin davetlisi olarak aynı üniversitede hukuk fakültesinde incelemeler yaptı, konferanslar verdi.

Almanca, İngilizce ve Arapça'yı her üç dilde de kitap ve makale çevirileri yapacak kadar bilen Armağan, evli ve üç çocuk babasıdır.

ne sığınmışlardır. Said Nursi de bulardan biridir. Nursi “**adalet**” kavramının hemen her çeşidine temas etmiş ve üzerinde durmuştur:

1-Mesela Allah’ın isimlerinden biri olan **el ADL** üzerinde durmuştur.²

2-Ayrıca “**adalet-i mahza**” ve “**adalet-i izafiye**” kavramları üzerinde de durmuş, hukuki izahlar getirmiş ve İslam tarihinden unutulmaz misaller vermiştir. “**Adalet-i mahza**” “bir masumun hakkı, bütün halk için dahi iptal edilmez. Bir ferd dahi, umumun selâmeti için feda edilmez...” **Adalet-i izafiye**” ise “külün selameti için, cüz’ü feda eder. Cemaat için ferd nazara alınmaz...”³ Ayrıca bkz. **Mecelle** md. 26-29.

3-Yine **israf** kavramı üzerinde dururken, israflı hareketin “**adaletsiz**” bir davranış olduğunu ve Kâinatın yaratılışında, insanın, hayvanın ve bitkinin ve hatta câmid şeylerin yaratılışında, sonsuz bir hikmet olduğunu, israfın bulunmadığını ve onları yaratan Allah’ın hikmetsiz ve adaletsiz hareket etmediğini beyan etmiştir.⁴

4-Yine ayrıca “**adalet-i ilâhiye**” ve “**beşeri adalet**” tabirleri üzerinde durmuştur⁵. Bizim de burada ele alacağımız kısım, esas itibariyle “**beşeri adalet**” ile ilgilidir.

Adalet kavramının hukuki boyutu dışında felsefi, teolojik ve sosyolojik boyutları da bulunmaktadır.

Hiç şüphesiz “**adalet**” kavramı en sık ve yaygın olarak, kişilerin devlet makamları ile münasebetlerinde ve özellikle haklarında açılan davalar vesilesiyle söz konusu olmaktadır.

Bu araştırmamda bir hukukçu olarak Said Nursi’nin hayatında idari makamlara verdiği dilekçeler ve hakkında açılan davalar vesilesiyle, kullandığı ve istediği adalet kavramı üzerinde duracağım.

² Bkz. Lem’alar, 30.Lem’a, 3. nükte. Bu Lem’a Eskişehir hapisanesinde, sayısız sıkıntı ve adaletsizliğin cereyan ettiği bir ortamda telif edilmiştir.

³ Bkz. Mektubat, 15.Mektup, 2.Makam, 2.Sual.

⁴ Bkz. Lem’alar, 30. Le’ma, 2. ve 3. nükte..

⁵ Bkz.Lem’alar, 13.Lem’a, 13.İşaret, 3.nokta. Nursi, “**ilahi adalet**” kavramına Afyon Ağır Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet kararına karşı yazdığı Temyiz Layihasında yer vermiş bulunuyor. Bu Layihanın başlığı “**Mahkeme-i Kübra-yı Haşre Bir Şekvadır**” şeklindedir. Ve ilk cümlesi şöyle başlar:“**Haşirdeki Mahkeme-i Kübraya bir arz- ı haldir ve Dergâh-ı İlahiye bir şekvadır..**”(Bkz. Sedar, 272 vd.; Müdafaalar, 448 vd).

İslamda Adalet:

Giriş kısmına son vermeden evvel, İslam Dininde “adalet”in önemine işaret için sadece iki kaynak zikredeceğim:

1-Kur’an

Nisa Suresi, âyet 135 şöyledir:

“Ey İman edenler, Allaha, Onun Peygamberine ve gerek o peygamberine indirdiği kitaba, gerek daha evvel indirdiği kitaba iman (da sebat) edin.”

Ayrıca bkz. Nur Suresi, 48-51. âyetler.

2-Hadis

Hiz. Peygamber (ASM) ise şöyle buyurmuştur:

“Adaletle verilen bir hüküm, en kuvvetli (başta gelen) farzlardan biridir.”⁶

Yakın ve Benzer Kavramlar:

Adalet kavramını izah için ona yakın kavramlardan kısaca bahsetmek faydalı olacaktır:

1-Adalet-Eşitlik

Adalet kavramı bazen eşitlik ile eş manalı olarak kullanılır. Mesela “Hepimiz vatandaşız, bizlere âdil davranın”. Bu cümlede istenen **eşitlik** ama adalet kavramı şeklinde kullanılmıştır.

2-Adalet-Hakkaniyet

Adalet bazan da, hakkaniyet manasında kullanılır. Mesela “Hakkaniyet namına sizden beraatimizi istiyoruz”. Burada hakkaniyet deyimi ile istenen **âdil bir hüküm** yani adalettir.

3-Adalet-hukuka (kanuna) uygunluk

Adalet bazen hukuka uygun, hukuk devletinin gerekleri vb. manasında kullanılır. Mesela Said Nursi’nin şu cümlesinde olduğu gibi:

---

⁶ Bu hadis, İstanbul Üniversitesinin yan tarafındaki Süleymaniye Caddesindeki Büyük Merkez Kütüphanesinin ana kapısının üzerinde, güzel bir hat ile yazılıdır. Bu bina, Osmanlı Devleti zamanında, Hâkim (kadı) yetiştiren Yüksek Okulun, “**Medresetü’l-Kuzat**” yani hâkim yetiştiren Fakülte veya Hukuk Fakültesinin binası imiş.

Garıptir ki, Nursi, zaman zaman bu binaya gelip, sınıflara girip ilim talebelerinin derslerini dinlermiş. (Bkz. **Badilli**, sh.). Seneler sonra ise, kaderin bir cilvesi olarak 28 sene süren bir adaletsiz hayata muhatap olmuştur.!

“On vecihle kanunsuz olan...”⁷ Başka bir misal: “**Kanun namına kanunsuzluk edenlere karşı çıkanların, kanunda mesul olmadığına binaen; bana karşı kanun namına on cihetle kanunsuzluk eden buradaki mahkeme ve hükûmetin erkânlarına ikame-i dava ediyorum...**”⁸ Bir hükûmetin “...kanunu bir olur. Köyler ve şahıslara göre ayrı ayrı kanun olmaz... Demek hakkımdaki kanun, kanunsuzluktur.”. “O hadisenin mahiyeti, hilaf-ı kanun, sırf keyfi ve zındıka hesabına bir desise-i şeytaniye ve münafıkane bir taarruzdur.”⁹ Bu tarz hareketler “...keyfi bir alçaklıktır! Öylelerin keyfine tabi değiliz ve tanımıyoruz... Eşhasın keyfine tebaiyet edilmez ve etmeyiz.”¹⁰

Bu cümlede ifade edilmek istenen, adalete aykırılık, gayr-ı âdil davranışlar vb. kavramlardır.

Araştırmamızın Çerçevesi

Araştırmamız **Said Nursi**'nin mahkemelerde yaptığı savunmalar ve idari makamlar ile olan temaslarında verdiği dilekçelerde kullandığı **adalet** yani **beşeri adalet** kavramına ilişkindir.

1-Mahkemelerde: Said Nursi, yeni Said döneminde 3 büyük dava ile karşılaşmıştır ve bu üç büyük davada da mevkuf(tutuklu) olarak hapishanede kalmıştır. Bu davalar görüldükleri şehirlerin adıyla anılmaktadır. Yani Eskişehir, Denizli ve Afyon'daki muhakemelerdir. Ve bu üç büyük dava üç büyük risalenin de mevzuu olmuştur: Eskişehir davasında **Nursi**'nin yaptığı müdafaa 27. Lem'â olarak Lem'alar kitabına girmiştir. Denizli davasında yaptığı müdafaalar ve verdiği dilekçeler, kısmen Şualar'da 12. Şua olarak adlandırılmıştır, kısmen de diğer risalelerde meselâ Emirdağ Lahikasında yer almaktadır. Afyon davası vesilesiyle yaptığı müracaatlar ve müdafaalar ise 14. Şua olarak Şualarda yer almış, kısmen de Emirdağ Lahikasında yer almıştır.

2-İdari Müracaatlarda: Said Nursi, hakkında açılan davalar dışında da “**adalet**“ kavramını kullanmıştır. Yani idari mercilere başvurarak, yani dilekçeler vererek adalet istemiş, hakkını aramıştır.

⁷ Bkz. Şualar, 13. Şua, sh.371 vd.; Emirdağ Lahikası- I/272: Ayrıca bkz. Müdafaalar, 267; **Lütfü Serdar**, Hak Arama Hürriyeti ve Said Nursi, İstanbul, 2005, Gündönümü y, sh. 284 ve 313.

⁸ Bkz. **Serdar**, 284 (Mahkeme-i Kübraya Şekva'nın zeyli)

⁹ 28. Mektup/4. risale

¹⁰ 29. Mektup/6. risale

Said Nursi'nin İhlâl Edilen Temel Hakları

Nursi'nin acaba hangi temel hak ve hürriyetleri zedelenmiştir veya ihlâl edilmiştir? Bu sorunun cevabını, Anayasada yer alan isim ve başlıkları ile kısaca şu sıra dahilinde verebiliriz:

1. Eşitlik

Nursi hakkında hiçbir zaman uygulanmayan bir Anayasa ve hukuk esası **eşitliktir**. Yani Nursi, diğer Türk vatandaşlarının sahip olduğu “**eşitlik**”ten hiçbir zaman istifade edememiştir. Halbuki o zamanlar yürürlükteki 1924 tarihli Anayasanın 69. maddesi hükmü şöyleydi:

“Türkler kanun nazarında müsavi(eşit) ve bilâ istisna kanuna riayetle mükelleftirler. Her türlü zümre, sınıf, âile ve fert imtiyazları mülgâ ve memnudur.”

Bu hüküm Nursi hakkında uygulanmamış, yani sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Çünkü:

a- Nursi 1925 yılındaki Şeyh Said isyanı bahane edilerek Burdur'a sürülmüştür. Birkaç yıl sonra af kanunu çıkarılmış, sürgüne gönderilenler serbest bırakıldıkları halde, Nursi'nin sürgün hali fiilen ölümüne kadar devam etmiştir. **“Cânileri affettiğiniz halde, hürriyetimi selbedip, hukuk-u medeniyeden ıskat ederek muamele ettiniz. Bu da vatan evladıdır demediğiniz halde, hangi usul ile, hangi kanun ile, biçare milletimize rızaları hilafına olarak tatbik ettiğiniz bu hürriyetşiken usulünüzü, benim gibi her cihetçe size yabancı bir adama tatbik ediyorsunuz.”**¹¹

b-Her vatandaş, hatta sürgün edilenler bile, başkaları ile serbestçe görüşebilirdiği halde, Nursi görüşememiştir. (Bkz, 28. Mektup/4. risale).

c-Elinde Vaizlik ruhsatı(tezkeresi) olduğu halde, halka dini vaazlarda bulunmasına engel olunmuştur.

Eşitlik konusu, “adalet” manasına da geldiği ve diğer temel ve hak ve hürriyetlerle de ilgili olduğundan, aşağıda ilgili yerlerde bu konuya yine döneceğiz.

2. Kişi güvenliği

Kanunen mümkün ve gerekli bir durum olmamasına rağmen, Nursi hakkında açılan üç büyük davada da hapisanede hücre hapsi uygulanmıştır. Böylece onun “**kişi güvenliği**” hakkı zedelenmiştir

Halbuki 1924 tarihli Anayasanın 70. maddesine göre:

---

¹¹ Aynı yer.

“Şahsi masuniyet,... Türklerin tabii hukukundandır.”

Ayrıca Anayasanın 72. maddesi ise şöyle demektir:

“Kanunen muayyen ahval ve eşkâlden başka suretle hiçbir kimse derdest ve tevkif edilemez.”

73. madde hükmü ise şöyledir:

“İşkence, eziyet, müsadere ve angarya memnu’dur.”

Bir kimseyi, hukuki bir sebep olmadığı halde, hücrede tek başına hapsedmek açıkça **işkence**dir. Hücre hapsi o zamanki hukuka göre de, ağır cezalı suçlarda, tehlikeli kişilere karşı, başkalarının mal ve canına zarar vermemesi için ve geçici olarak düzenlenmişti.

Nursi, hakkında açılan üç büyük davada da hücre hapsine tabi tutulmuştur. Yani hem Eskişehir hem Denizli ve hem de Afyon davalarında hapisanedeki hücreye tek başına konulmuştur. Halbuki hücre hapsini gerektiren hukuki bir zorunluluk yoktu. Nursi, bu durumu, **“tecrid-i mutlak”, “haps-i münferit”** gibi tabirlerle anlatıyor.

Üstelik Eskişehir hapsinde yaklaşık 60, Denizli hapsinde 70, Afyon hapsi esnasında ise yaklaşık 75 yaşlarında idi. Ve yine üstelik büyük bir odada ve zemheririn en şiddetli soğuk günlerinde hücre hapsine konulmuş, bu durum aylarca sürmüştür! (Afyon hapisanesinde 20 ay! Bkz. Müdafaalar, 449).

Bazen da, hapis dışındadır ve fakat göz hapsindedir, kimse yanına girip çıkamaz, onlara müsaade edilmez. Bu durum Nursi nin tabiri ile **“gayr-ı resmi haps-i münferitte”** dir.

Nursi, hücre hapsine konulduğu zaman 60 yaşını geçmiş bir ihtiyardı, kimseye zarar verecek bir halde değildi, çünkü hem ihtiyar ve hem de hasta idi. Üstelik sadece tefekkür, ibadet, kitabet ve zikir ile vakit geçiriyordu.

Mesela şu örneklere bakınız: (Rakamlar Müdafaalar kitabına aittir):

1-155/Haşiyeye: **“Mahkumiyetimize hükmeden mahkemeyi ve aleyhimizdeki hâkimleri ebedi mahkûm eden ve tazibimize en acınacak ve düşmanları da rikkate getirecek bu dokuz ay zarfında her vesile ile şahsıma kanunsuz ihanet etmek ve zafiyetim ve ihtiyarlığım için hapisteki arkadaşlarımla konuşurmamak ve temas ettirmemek ve gürültüden müteessir olduğum için hususan ibadet vaktinde kaç defa şekva ettiğim halde yanı başımda gayet haylaz gençler bulundurup benim damarlarıma dokundurmak, hatta bilâ istisna bütün şahsi arzularıma aksiyale muamele etmek, arkadaşlarıma ehemmiyetsizliğimi söyleyip beni çürütmek ve haylazları hürmetsizliğe teşvik fikriyle “Saidin işi düşse gelip elimizi ayağımızı öper” demekle... Halbuki beni teseüle(dilencilige) mecbur etmek için...”** (Eskişehir).

2- 211-2: “Hâkim kendisi müddei olsa, elbette “kimden kime şekva edeyim, ben dahi şaştım.” benim gibi biçarelere dedirtir. Evet, şimdiki vaziyetim hapisten çok ziyade sıkıntılıdır. Bir günü, bir ay haps-i münferit kadar beni sıkıyor. Bu gurbet ve ihtiyarlık ve hastalık ve yoksulluk ve zafiyetimle kışın şiddeti içinde her şeyden menedildim. Bir çocukla, bir hastalıklı adamdan başka kimse ile görüşmemem. Zaten ben, tam bir haps-i münferitte yirmi seneden beri azab çekiyorum...” (Emirdağdaki hayatından).

3-216: “*İkinci nümune*: Benim gibi garip, ihtiyar, zayıf ve beraet etmiş bir misafire, herkesi, hatta hizmetçilerini resmen propaganda ile ondan ürkütme, kendini perişan bir vaziyete sokmak, bu vilâyetteki hükûmetin hamiyet-i milliyesine yakışmadığından sinek kanadı kadar mevhum bir zarara dağ gibi ehemmiyet verip aleyhimde resmen propaganda yapmak, “Kim ile görüşüyor ve yanına kim geliyor” diye herkese telaş vermek, hükûmetin hikmeti ve hâkimiyeti, bu acip halete elbette tenezzül etmemek gerektir. Her ne ise bu iki madde gibi, muttali olanlara hayret veren çok maddeler var...” (Emirdağ Hayatından)

4- 218: “Hürriyetin en geniş suretini veren Cumhuriyet Hükûmetinde hürriyetten menedilmekle beraber, düşmanlarım, benim aleyhimde her cihette serbest olarak beni eziyorlar. Hürriyet-i Vicdan ve hürriyet-i fikr-i ilmiyeyi temin eden Cumhuriyet Hükûmeti, ya beni tam himaye edip, garazkâr, evhamlı düşmanlarımı sustursun, veyahut bana, düşmanlarım gibi hürriyet-i kalem verip, müdafaatıma yasak demesin...” (Emirdağ Hayatından)

5-219: “Bir tecrid-i mutlak içinde her muhabereden kesilmiş vaziyetinden kurtulmak için hapse girmeye bir bahane bulunuz ki; beni hapse alsınlar, bu azabtan kurtulayım” diye bazı dostlarıma bir gizli mektup göndermiştim...” (Emirdağ Hayatından)

6- 449: “Ben yirmi ay tecrid-i mutlakta durdurulduğum halde, yalnız üç dört saat bir iki arkadaşına izin verildi. Müdafaatımın yazısında az bir parça yardımları oldu. Sonra onlar da menedildi; pek gaddarane muameleler içinde cezalandırıldılar...” (Emirdağ Hayatından)

5- 522: “Şimdi bu Afyon Mahkemesinin sabık reisin ve savcısının ve azalarının pek kati bir garazla bu zâlimane muamelelerinin gayet kati bir hüccet ve delili; mahkûmiyetime dair olup neşrettiğimiz kararnameleleridir...” (Emirdağ Hayatından)

6-Nursi, Afyon Ağır Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet kararına karşı yazdığı Temyiz başvurusunda çektiği işkenceleri bir nevi özetliyor:”...yirmisekiz senede, yüzer işkenceli musibetlerimden on tanesini Hâkim-i Zülcelâlin dergâh-ı adaletine müştekiyane takdim ediyorum.”¹²

7-Bir de 20 Ağustos 1951’de Bakanlar Kurulu ve Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri’ye yazılan mektubun altındaki şu kelimelere bkz. “Çok hasta, çok ihtiyar, garip, tecrid içinde Said-i Nursi” (Serdar, 113)

8- 102:”Ey ehl-i Hall ve akd! Dünyada emsali nâdir bulunan bir haksızlığa giriftar edildim.”

Nursi, senelerce takibat altında yaşatılmıştır. Kapısının önünde sivil ve resmi polisler bekletilerek, kendisini ziyarete gelenler tesbit edilmiş, bazen yakalanaarak karakollara götürülmüştür.

Kırlarda gezmeye gittiği zaman sivil polisler kendisini adım adım takip etmiştir. Hatta Emirdağı’nda mecburi ikamete tâbi tutulduğu zaman, kırlarda do-laşmaya çıktığı bir gün uçaklar onu ve yanındaki talebelerini yukarıdan tarassut etmiş, hatta başlarının üzerinden alçak uçuşlar bile yapmışlardır. (Bkz. Serdar, Sh.16, Bakanlar Kuruluna dilekçe).

Bu konudaki kişi güvenliği esasını çiğneyen haksızlıklar saymakla bitmez, aşağıda çeşitli başlıklar altında bu konuya yine döneceğiz. (Ayrıca bkz. yukarıda “adalet=hukuka uygun” başlığı.)

3. Haberleşme hürriyeti

Haberleşme Hürriyeti 1924 tarihli Anayasada olmasına rağmen (md.81) Nursi’nin mektuplarına el konulduğu gibi, ona gelen her türlü müraselaya (posta yoluyla gönderilenler) da el konulmuştur.

Halbuki 1924 tarihli Anayasanın 81. md. si hükmü şöyledir:

“Postalara verilen evrak, mektuplar ve her nevi emanetler selahiyettar müstantik (sorgu hakimi) veya mahkeme kararı olmadıkça açılmaz ve telgraf ve telefon ile vaki’ olan muhaberatin mahremiyeti (**gizliliği, dokunulmazlığı**) ihlâl olunamaz.”

Diyebiliriz ki Anayasanın bu hükmü Nursi hakkında hiçbir zaman uygulanmamıştır. Nursi, 1926’lı yıllardan sonra yani Şarktan Türkiye’nin batısına, Burdur iline sürgün edildikten sonra, hayatının sonuna kadar, hiçbir zaman uygulanmamıştır.

¹² Bkz. Serdar, 271; Müdafaalar, 448 vd.

Nursi, bir mektubunda baskın, arama, eşyalarına el konulması, risalelerinin müsadere edilmesi vb. konularda endişesini şöyle dile getiriyor¹³: **“Ehl-i dalâletin zulmü beni rahat bırakmadı.”**

Daha hazin olan, Nursi, 22 sene boyunca öz kardeşine bir mektup yazmadığını söylüyor¹⁴

“...Ve postahanelere bana ait mektupların müsadelerine resmen emir verilmesi gösteriyor ki...”¹⁵

4. Siyaset ile meşgul olmak

Siyaset yapmak, bir siyasi partiye girmek veya bir siyasi parti kurmak her türk vatandaşının hakkı iken, Nursi, devamlı olarak siyaset yapıyorsun ithamı altında bırakılmış, hatta hakkında açılan davalarda savcılık bu iddia ile kararname düzenlemiştir. Nursi ise siyaset yapmadığını, yapmak istemediğini ve hatta siyasetten kaçtığını, hatta senelerce bir gazete haberi dahi okumadığını tekrar tekrar ifade etmiştir.

Tabii bu haklar Anayasada olmasına rağmen, dindar bir din âlimi ile ilgili olarak uygulanmıyor, onun hakları nazara alınmıyor, göz ardı ediliyor.

1924 tarihli anayasada **“siyaset yapma hakkı”** diye bir hüküm yer almıyor. Çünkü o tarihlerde, siyasi partiler dernekler kanunu çerçevesinde faaliyet yapıyorlardı.¹⁶ O sebeple **“siyaset yapma hakkı veya hürriyeti”** dernek kurma hürriyeti kavramı altında kabul edilmekteydi.

Dernek kurma ve dernekçilikle meşgul olma ise, Anayasada bütün vatandaşlara tanınmış bulunuyordu. Ve 1924 tarihli Anayasaya göre ise **“cemiyet, şirket hak ve hürriyetleri Türklerin tabii hukukundandır.”**

Siyaset ile Meşgul Olma Hürriyeti: Siyaset ile meşgul olma bir haktır, bir hürriyettir. Bunun manası şudur: Bir kimse siyasi bir toplantıya katılabilir, bir siyasi partiye üye olabilir veya bir siyasi bir parti kurabilir. Siyasi bir toplantıya katılmanın şartları yoktur, yani herkes bu hürriyetten istifade edebilir. Ama bir siyasi partiye girme ya da bir siyasi parti kurma ise, mevzuat tarafından bazı

¹³ Bkz. Rumuzât-ı Semaniyye Risalesi, İstanbul, 2001, sh.104, 4. Remiz başı; **Serdar**, 362.

¹⁴ Bkz. **Serdar**, 362 vd.

¹⁵ Sh. 1515 (Bakanlar Kuruluna yazdığı bir dilekçeden).

¹⁶ Bu sebeptendir ki 1950-1960 yılları arasında iktidarda kalan ve Türkiye'nin kaderinde büyük roller oynayan ve milyonlarca kayıtlı üyesi bulunan Demokrat Parti, 1960 askeri darbesinden sonraki Sıkıyönetim İdaresi zamanında, hakkında açılan kapatılma davasında Dernekler Kanunu'na muhalefet etmesi gerekçesi ile bir Sulh Hukuk Mahkemesi kararı ile kapatılmıştı. Aynı bir **Siyasi Partiler Kanunu** ancak 1961 Anayasası döneminde çıkarılmış, siyasi partilerin kapatılması konusunda bir Yüksek Mahkeme olan Anayasa Mahkemesi yetkili kılınmıştır.

şartlara bağlanmıştır. Bu tür bir siyasi faaliyet yapmak isteyen bu şartları yerine getirmek mecburiyetindedir.

Modern Demokrasilerde, vatandaşların siyaset ile meşgul olmasına mani olunmaz, tersine teşvik edilir. Vatandaşlar siyaset ile meşgul olunca, o devletin idaresi ile meşgul oluyorlar demektir. Yani devletin idaresinin daha iyiye gitmesi için aktif olarak katılımında bulunurlar. Yani, devlet idaresi ve siyaseti hakkında görüşlerini açıklarlar, tenkitlerini ve tekliflerini ortaya koyarlar, bir siyasi partinin toplantılarına katılırlar, gerekirse ve uygun buluyorlarsa, o siyasi partiye girerler ve dahası bir siyasi parti kurarlar.

Vatandaşların bu şekilde aktif davranış imkânı bulmaları ve fiilen aktif davranışlarla siyasete katılmaları sebebiyledir ki, bu tip toplumlara ve demokrasilere **“Katılımcı Demokrasi”** ismi de verilir.

Modern demokrasiler vatandaşların siyasete aktif katılmalarından şikâyetçi olmazlar, tersine memnun olurlar.

Modern Hukuk bakımından bu tespiti yaptıktan sonra konumuza geliyoruz:

Nursi, siyasi faaliyet olarak, bir siyasi parti kurmamış, kurmaya teşebbüs dahi etmemiştir. Bir siyasi partiye girmemiş, girmeye de teşebbüs etmemiştir. Ve bir siyasi toplantıya da katılmaya teşebbüs dahi etmemiştir.

Üstelik kendisi devamlı olarak siyasetten kaçtığını, hatta **“Kuran’ın kendisini siyaset ile uğraşmaktan menettiğini”** sık sık tekrarlamıştır.

Ama devamlı ve sistemli olarak **“siyasi faaliyette bulunmak”** ithamı altında kalmış, bu sebeple¹⁷ hakkında ceza davaları açılmıştır.

Aslında yukarıda dediğimiz gibi, Nursi de bir vatandaş olduğuna göre, her türlü siyaset yapma hakkına sahipti. Bu konuda ayrıca bkz. 13. Mektup/3. ve 16. Mektup/1-2. risaleler).

5. Düşünceleri Açıklama Hürriyeti

Nursi'nin ihlal edilen, zedelenen ve kullanılamaz hale getirilen bir hürriyetidir. Anayasaya göre (md. 70) herkes düşüncelerini açıklayabilir. Açıklanan düşünce herhangi bir konuda olabilir. Kişiler herhangi bir konuda düşüncelerini serbestçe açıklayabilirler. Düşüncelerini açıklamaları, söz, yazı, kitap, broşür, risale şeklinde veya diğer herhangi bir şekilde ortaya çıkabilir.

1924 tarihli Anayasanın 70. md. si hükmüne göre:

¹⁷ Bu konu uzundur, bu sebeple burada üzerinde durmaya gerek görmüyoruz. Bu konuda Nursi'nin bir mektubunu okumayı tavsiye ederiz: Bkz. **Badıllı**, sh. 1419 vd.

**“...tefekkür, kelam, neşir... hak ve hürriyetleri Türklerin tabii huku-
kundandır.”**

Halbuki Nursi'nin dini düşüncelerini”**Risale-i Nur**” ismi altında yazması, bunları bastırıp veya çoğaltıp dağıtmasına engel olunmuştur. Kendisine düşün-
celerini yazmasında engel olunduğu gibi, gizli(!) olarak yazdığı ve fakat ancak az sayıdaki talebelerine verdiği ve gösterdiği risalelerine de el konulmuştur. Hat-
ta düşüncelerini açıkladı diye, yani “risale-i nur” ismi altında düşüncelerini yaz-
dı veya yazdırdı diye karakollara çağırılmış, ifadesi alınmış, karakollarda bekle-
tilmiş ve nihayet hakkında ağır ceza mahkemelerinde davalar bile açılmıştır.

Diyebiliriz ki, Nursi'nin hayatında en çok ve en uzun zaman ihlâl edilen te-
mel hakkı, bu hürriyettir. Çünkü:

a-Nursi düşüncelerini gizli, çoğu defa insanların görmeyeceği bir yerde me-
sela dağda, bağ ve bahçelerde yazmış veya yazdırmıştır.

b-Gizli yazılan düşünceleri yine gizlice el yazısı ile, daha sonraları teksir
makinesi ile çoğaltılmış.

c-Gizlice elden ele yayılmış.

d-Devamlı tarassut ve takibat altında tutulmuş.

e-Düşüncelerini açıkladığı için ölünceye kadar da hakkında takibat yapılmış
ve davalar açılmıştır.

f-Öldükten sonra da onun düşüncelerini ihtiva eden ve “Risale-i Nur Külliya-
tı” ismi verilen bu eserler hakkında binlerce dava açılmıştır. Fakat bu davalar
beraetle neticelenmiştir. (bkz. Sh.30).

Düşünceleri Açıklama Hürriyeti bir açıdan **“Bilim ve Sanat Hakkı”** ve **“Din
ve Vicdan Hürriyeti”** ile de ilgili olduğundan, biraz aşağıda bu konuya yine te-
mas edeceğiz. (sh.9,18).

6. Kanuni Hâkim güvencesi:

Nursi'nin **Kanuni Hâkim güvencesi** temel hakkı da zedelenmiştir. Çünkü
1924 Anayasasında md. 83 şöyle demektedir:

**“Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye
celb ve sevk olunamaz.”**

Bu madde hükmü de Nursi hakkında uygulanmamıştır. Çünkü 1935 yılında
kendisi Isparta'nın Eğirdir ilçesinin Barla nahiyesinde ikamet ediyordu. Hakkın-
daki sözde bazı şüpheler sebebiyle, Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesinde dava
açılmış ve tevkif edilerek Isparta değil, Eskişehir Hapishanesine konulmuştur.

Yine meselâ 1943 yılında, kendisi 8 yıldan beri Kastamonu'da ikamet etmek-
teydi. O sırada Aydın ve Muğla illeri taraflarında, sözüm ona dini propaganda(!)

yapıyor diye bazıları tutuklanmıştır. Nursi de Kastamonu'dan Denizli'ye sevk olunmuş, yani Denizli Ağır Ceza Mahkemesinde muhakemeye edilmeye başlanmıştır.

7. Serbest Yerleşim Hakkı

Nursi, vatandaşların “**serbest yerleşim hakkı**” bakımından da, rahatsız edilmiş, bu hakkı kendisine fiilen tanınmamıştır. Bunun bazı misallerini şöyle belirtebiliriz:

a- Nursi, 1925 yılındaki Şeyh Said isyanının arkasından ve bu olaylar bahane edilerek, o zaman ikamet ettiği Van ilinden, evvelâ Burdur iline sürgün edilmiştir. (1926). Daha sonra da Isparta (1926) ve ilçesi Eğirdir'e bağlı Barla Nahiyesinde mecburi ikamete tabi tutulmuştur. Barla'da, tevkif edilip Eskişehir'e götürülünceye kadar gözetim ve denetim altında ikamete tabi tutulmuştur.

b- 1935 yılında hakkında açılan dava sebebiyle Eskişehir'de muhakeme edilmiştir. Hapishaneden tahliye edildikten sonra, serbest kalamamış, tersine Kastamonu'da mecburi ikamete tabi tutulmuştur. Kastamonu'da 8,5 yıl sürgün hayatı yaşadıkdan sonra, Aydın ili ve çevresindeki bazı kişiler hakkında dava açıldığından, o da Denizli'ye sevk edilmiştir. Yani bir sürgün hayatı bitmiş, bir başkası başlamıştır.

c-Yine mesela, Denizli Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davadan beraet ettikten sonra, Nursi istediği yerde ikamet etmek hakkını haiz iken, kendisini Afyon ilinin Emirdağ ilçesinde ikamete mecbur tutmuşlardır. Böylece, Anayasaya göre ve Modern Dünyanın uygulamalarına göre, istediği yere gitmek ve istediği yerde ikamet etmek demek olan “**serbest yerleşim hakkı**” Nursi'ye tanınmamıştır! Tersine “**resmi iskâna**” tabi tutulmuştur.¹⁸

Halbuki 1924 tarihli Anayasanın 68. md.si şöyle demektedir:”

“Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufta bulunmaktır. Hukuk-u tabiyyeden olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hudud-u hürriyetidir. Bu hudut ancak kanun marifetiyle tesbit ve tayin edilir.”

Gerçi 1924 tarihli Anayasa “Serbest yerleşim hakkı”nı açıkça düzenlememiştir. Ama yukarıda verdiğimiz hükümden, vatandaşların böyle bir hakkı olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁸ Bkz. **Serdar**, 367-8

8. Konut dokunulmazlığı (mesken masuniyeti)

Nursi hakkında uygulanmayan bir temel hak ve hürriyet de bugün “**konut dokunulmazlığı**” ismi verilen “**mesken masuniyeti**”dir. Çünkü hayat hikâyesinden anladığımıza göre, oturduğu yeri, şahsi eşyaları, mektupları, vb. daima izinsiz ve baskın yapılarak aranmış ve onlara el konulmuştur. Halbuki 1924 tarihli Anayasanın 71. md.si hükmü şöyledir:

“Can, mal ırz, mesken her türlü taarruzdan masundur.”

Aynı Anayasanın 76. md. hükmü ise şöyledir:

“Kanunen muayyen usul ve ahval hâricinde kimsenin meskenine girilemez ve üzeri taharri edilemez.”

Ama bu hükümler Nursi hakkında uygulanmamıştır:

Mesela bkz.: **“İkincisi: Beraetinden sonra üç buçuk sene Emirdağ’ında münzevi, garip, kapısını hem dışardan kilit, içerden sürgü ile kapayan ve yüzde bir adamı zarurî bir iş olmazsa yanına kabul etmiyen ve yirmi sene-den beri devam eden te’lifini de bırakıp, daha te’lif etmiyen bir adama; dünya siyaseti için kapısının kilidini kırıp, yanına gelip, ârabî evradından ve yanındaki iki levha-i imaniyeden başka taharriciler birşey bulamadıkları halde, bu eziyetin ne derece hilâf-ı kanun olduğunu zerre kadar akli bulunan anlar.”**¹⁹ (Afyon-Emirdağ)

Bunun daha birçok örnekleri vardır.

9. Din ve Vicdan Hürriyeti

Nursi hakkında uygulanmayan bir temel hak da “**Din ve Vicdan Hürriyeti**”dir.

Burada şunu da belirtelim:1924 tarihli Anayasa md. 2’ye göre:

“Türkiye Devletinin dini, Din-i İslamdır, resmi dili Türkçedir, makarrı (başkenti) Ankara şehridir.”

Bu hüküm 11 Nisan 1928 tarih ve 1222 sayılı kanun ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Türkiye Devleti’nin resmi dili Türkçedir, makarrı Ankara şehridir.”

Daha sonra 10 Aralık 1937 tarih ve 3115 sayılı kanun ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Türkiye Devleti, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi Lâik ve İnkılapçıdır. Resmi dili Türkçe’dir. Makarrı Ankara şehridir.”

¹⁹ Bkz. **Serdar**, 313-4; Emirdağ Lahikası, I/272 ; Ayrıca bkz. Kastamonu Lahikası, sh.196-7.

1924 tarihli Anayasanın 75. md. hükmü şöyledir:

“Hiçbir kimse mensup olduğu din, mezhep, tarikat ve felsefi içtihadından dolayı muâheze edilemez. Asayiş, âdab-ı muâşeret-i umumiye ve kavanine mügayir olmamak üzere her türlü âyinler serbesttir”

Bu Anayasa hükmü 10 Aralık 1937 tarih ve 1315 sayılı kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Hiçbir kimse mensup olduğu felsefi içtihad, din ve mezhepten dolayı muâheze edilemez. Âsayiş ve umumi muâşeret adabına ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü dini âyinler yapılması serbesttir.”

Ayrıca md. 70 gereğince **“...vicdan, tefekkür, hürriyetleri Türklerin tabii hukukundandır.”**

Diyebiliriz ki, bu hüküm, Nursi hakkında hiçbir zaman uygulanmamıştır. Yani Nursi'ye **“Din ve Vicdan Hürriyeti”** tanınmamıştır. Bir diğer deyişle, Nursi, bu hürriyetin nimetinden istifade edememiştir.

Çünkü

- Müminlere imamlık yapmasına engel olunmuştur.

-Dini görüşlerini yazıp yayınlamasına engel olunmuş, hatta yazdıkları da elinden alınarak toplattırılmış ve müsadere edilmiştir.

-Dini kanaatleri sebebiyle devamlı takibat altında tutulmuş, meskeni ve eşyası aranmış, karakollara götürülmüş, sorguya alınmış ve en kötüsü de bu sebeple, yani dini kanaatleri sebebiyle hakkında defalarca davalar açılmıştır. (Ayrıca bkz: 8. Mektup/4. risale; 29. Mektup/6. risale).

Hatta dini kanaatlerinden dolayı cezalandırılmak istenmiştir, ancak Eskişehir davası hariç(1936) hepsinden beraat etmiştir.

Diğer yandan yine belirtelim ki, **“dini ayinler”** Anayasa hükmü gereğince serbest olmasına rağmen, dini kitap okuyanlar **âyin yapıyor** diye cezai takibata maruz bırakılmıştır. Hatta daha sonraları **“nurcular âyin yapıyor”** sloganı ve ithamı ile binlerce ve seneler içinde milyonlarca müslüman Türk vatandaşı karakollarda ve savcılıklarda sorgu altına alınmış, haklarında ceza davası açılmıştır. Özellikle bkz. Lem'alar, 26.Lem'a, 12. Rica;10. Mektup, Kastamonu ve Emirdağ Lahikaları.

Tabii **“Din ve Vicdan Hürriyeti”** konusu açılınca **“lâiklik”** kavramına da temas etmemek olmaz.

Nursi, lâiklik kavramını şöyle tarif etmiş:

“Laiklik, benim bildiğim, ne dindara, ne dinsize karışmaz...”²⁰; “...siz kendinize “lâdini” ismini vermekle, ne dine ne dinsizliğe ilişmemeyi ilân ettiğiniz halde, dinsizliği mutaassıbane kendine bir din ittihaz etmek tarzında, dine ve ehl-i dine böyle tecavüz elbette saklı kalmayacak.”²¹

Anayasa Hukuku ve Modern Hukuk teorilerine de uygun olan bu tarifin gereği, Nursi hakkında hiçbir zaman uygulanmamıştır diyebiliriz.

Din ve Vicdan Hürriyeti ilgili diğer tespitlerimizi, aşağıda “**Toplanma Hürriyeti**” başlığı altında da belirteceğiz.

1-143:“**Bundan on dört sene evvel, bir köyde yalnız, tazyik altında, insafsız bazı memurlar, hususi ibadethanemde “Türkçe ezan ve kamet yapacaksınız” dediler... (Barla) Ve hatta camiime ve ibadetime tecavüz edildi.**”²²

2-252: “**Madem hükûmet-i cumhuriye, cumhuriyetteki hürriyet-i vicdan düsturuyla, dinsizlere ve sefahetçilere ilişmiyor. Elbette dindarlara ve takvacılara da ilişmemek gerektir...**” (Afyon)

10. Seyahat Hürriyeti

Nursi'nin Seyahat hürriyetinden de istifade edemediğini veya kısıtlı, yani ancak idare makamlarının izni ile istifade edebildiğini(!) müşahede etmekteyiz. Çünkü yukarıda gördük ki, Nursi, istediği zaman istediği yere gidememiştir. Bir diğer deyişle bir yerden bir başka yere gitmesi ya yasaklanmış ya da takibat altında izin verilmiştir. Bazen da yukarıda dediğimiz gibi belli bir yerde ikamet etme mecburiyeti getirilerek, oradan ayrılması, yani seyahat etmesi yasaklanmıştır. Mesela Ankara'ya (**Serdar**, 120-122-1960'da), Konya'ya (**Serdar**, 287 vd.) girmesi yasaklanmış, Eğirdir'de Kaymakam kendisini yoldan (**Serdar**, 80 vd.1957) çevirmiş ve en son olarak da İstanbul'a gelmesi, basın tarafından, canından bezdirircesine, tenkit edilmiş ve hareket serbestisi kısıtlanmıştır.

Halbuki, 1924 Anayasa md. 68 gereğince

“Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufta bulunmaktır. Hukuk-u tabiiyeden olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hudud-u hürriyetidir. Bu hudud ancak kanun marifetiyle tesbit ve tayin edilir.”

²⁰ Bkz. **Lütfü Serdar**, 321 vd.

²¹ 29. Mektup/6. risale

²² 28. Mektup/4. risale

11. Toplanma Hürriyeti

Toplanma hürriyeti, bir kimsenin başkaları ile bir araya gelme hakkıdır. Bir araya gelmenin amacı çeşitli olabilir: Sportif olur, topluca bir maç seyredilir; bir evde toplanılır, sohbet edilir, veya bir kitap okunur. Ama okunan kitap “**risale-i nur**” isimli kitap ise, o zaman o insanlara engel olunmuştur, polis bu kitapları okuyanları baskın düzenleyerek yakalamış hapse atmış, hatta haklarında ceza davaları bile açılmıştır.

Memleketimizde “Risale-i Nur” okudukları için baskına uğrayan(!), yakalanan(!) ve haklarında dava açılanların sayısı milyonları geçmiştir(!).²³ Ve açılan davaların hepsi de TCK’nın meşhur 163. md.sine²⁴ aykırılık iddiasıyla açılmıştır.

Halbuki 1924 tarihli Anayasaya göre (md. 70) “**...içtima Türklerin tabii hukukundandır.**”

“Türkiye Devleti’nin resmi dili Türkçedir, makarrı Ankara şehridir.”

İnsanların bir araya gelerek “**Risale-i Nur**”adlı eserleri okumaları sebebiyle rahatsız edilmeleri, sorguya çekilmeleri, sorgularının yapılması ve haklarında dava açılması açık bir anayasa ihlâlidir. Bu anayasa ihlâli, memleketimizde maa-lesef en az 50 yıl sürmüştür diyebiliriz.

12. İddia ve Savunma Hakkı

1924 tarihli Anayasa md. 58’e göre:

“Herkes, mahkeme huzurunda hukukunu müdafaa için lüzum gördüğü meşrû vesaiti istimalde serbesttir.”

Halbuki, Risale-i nurlar ve lahikalardan aktardığımız mektuplardan anladığımızı göre, Nursi, “**iddia ve savunma hakkı**”ndan mahrum edilmiştir. Çünkü:

a-Hakkındaki suçlamaları ve ithamları ihtiva eden savcılık karamamesi kendisine, savunmasını hazırlamak için yeterli müddet önceden bildirilmemiştir.

²³ Açılan bu davaların sayısı binleri geçmektedir. Ve bütün davalardan da beraet kararı alınmıştır. Bu konunun tafsilatını öğrenmek isteyenlere şu eserleri tavsiye ederiz:1-**Bekir Berk** (Derleyen):Risale-i Nur ve Bediüzzaman Hakkında Türk Hâkiminin Millet Adına Verdiği Kararlar, Ehl-i Vukuf Raporları, İstanbul, 1962. 2-**Bekir Berk**:Nurculuk Davası, İstanbul, 1971. Ve anonim bir eser: 3-Dünya Hukuk Tarihinde Emsalsiz Bir Hadise: Risale-i Nur ve T.C. Mahkemeleri,785 Beraet Kararı ve Bilirkişi Raporları, İstanbul,1981.

²⁴ Hukuk hayatımızda yeri olan ve hem de çok acı çektiren davalara esas olan bu md. Hakkında yazılmış eser makale, tez vb. çoktur. Artık yürürlükten kaldırılmış (1989) bu meş’um md. Hakkında, onun TBMM’de görüşülmesi esnasında ileri sürülen fikirler ve yapılan konuşmaları kısaca özetleyen şu eseri tavsiye ederiz: **Mehmet Cemal**: Yüz altmış üç,Yunus Emre y., 1974. Bu md.nin tahlil ve tenkidi için bkz. **Servet ARMAĞAN**: Din-Vicdan Hürriyeti ve Lâiklik, İstanbul, 2003, İnsan y.

Nursi, Mahkeme Başkanına yazdığı dilekçelerinde kararnamenin kendisine gönderilmesini, yani savunmasını yapmaya yardımcı olunmasını ve özellikle o tarihte yeni yürürlüğe girmiş olan latin harflerini okuyamadığından, bu harfleri bilen ve yazabilen birinin sağlanmasını rica etmektedir.²⁵

b-Çok geç de olsa bildirilen kararnameyi Nursi okuyamamaktadır. Çünkü 1928 yılında çıkarılan bir kanun ile günümüzde “eski yazı” denilen Osmanlı alfabesi kaldırılmış, yerine latin harflerinden meydana gelen yeni alfabe konulmuştur. Ve Nursi, bu harfleri ve alfabeyi okuyamamaktadır! Yani hakkında nelerin söylenildiğini, hangi fiillerinden cezalandırılmak istendiğini ve ne kadar ceza talep edildiğini bilememektedir!

c- Bu sebeple kendisine, yeni harfleri bilen birinin savcılık tarafından tayin edilmesini istemiştir. Ancak savcılık böyle bir kimse tayin etmediği gibi, Nursi’ye cevap dahi vermemiştir. Şüphesiz savcının böyle bir davranışı, hukuka uygun değildir, yani adaletsiz bir davranıştır.

d-İkinci olarak, hakkındaki suçlamaları ihtiva eden savcılığın kararnamesi hapishaneye gönderilmiştir. Nursi, talebelerinden birinin kendisine kararnameyi okumasını istemiştir. Talebesi kendisine okumaya başlamış, ancak 120 sayfalık kararnameyi ancak 2 saat görmesine müsaade edilmiştir. Ve kararnamenin okunması bitmeden yani hakkındaki suçlamaları tam olarak öğrenemedi(!) kararname kendisinden tekrar geri alınmıştır. Yani Said Nursi, böylece savunma hakkından mahrum bırakılmıştır. Savcının bu şekildeki davranışı şüphesiz o zamanki mevzuata göre de “**adaletsiz**” bir davranıştır. Bu duruma göre;

Evvvela, savunma temel hakkından mahrumiyet sebebiyle (çünkü mevkuftur, hücre hapsindedir ve üstelik de yeni harfleri okuyamamaktadır!) adaletsizlik yapılmıştır.

Saniyen, savunmasını hazırlamak için, yeterli imkân verilmemek, yani kendini savunma hakkından mahrum bırakmak sebebiyle, “**adaletsiz**” bir davranış söz konusudur.

Bu sebeple yeni harfleri bilen birini kendisine göndermeleri için dilekçeler vermiştir. Mesela bakınız aşağıdaki dilekçesinde neler söylüyor:

Salisen Nursi, Eskişehir davasında yaptığı uzun savunmasında, tamamen hukuk mantığı içinde kalmış, savcının iddialarına teker teker cevap vermiş ve şâhane bir savunma yaparak, Türk hukuk tarihine emsalsiz bir belge bırakmıştır. Bu savunma, “**Müdafaa Risalesi**” şeklinde ve 27. Lem’a olarak adlandırılmıştır. Şimdi bu konuda bazı örnekler görelim:

---

²⁵ Ayrıca bkz. Sh. 995.

1- 45: "...onlar üç dört ayda ancak yazdıkları ittihamnamelerine karşı, bütün müdafaatım dört-beş günün mahsulü olduğu ve altmış üç sahifelik sorgu hâkimlerinin ittihamname ve iddianamelerine karşı kırk üç sahifelik itirazname dört beş saatin mahsulüdür. Elbette bu nisbetsiz mukabelede, bu müdafaat harika sayılabilir, kusuruna bakılmaz." (Eskişehir)

2- 60: "... Hem beyanatımda intizamsızlık göreceksiniz. Sebebi ise, mühim bir hakkım bana verilmedi. Benim hüsn-ü hattım yok. Çok rica ettim ki, bu hayat-memat meselesinde, bir yazıcı bana veriniz ta hakkımı müdafaa için bir istida yazdırayım. Vermediler. Belki beni iki ay, gayet insafsızcasına bütün bütün konuşmaktan menettiler..." (Eskişehir Müdafaası)

3- 87: "İTİZAR: Üç gün müddetle tebellüğ edilen iddianameye karşı itirazname yazmak..."

Birinci günü geç geldiği için, akşama kadar ancak okundu. İkinci gün, kısım-ı azamı tercüme ile geçti. (herhalde eski yazıya çevirmek kastediyor). Ancak beş saat fırsat bulup, gayet acele bu uzun itiraznameyi yazdım. Evvelki, müdafaatımda dediğim gibi: Kanunları hususan şimdiki resmi işleri bilmediğimden ve çoktanberi ihtilattan memnu olduğumdan ve dört beş saatte yazılan uzun itirazname elbette çok müşevveş ve noksan olacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmanızı temenni eder ve kusurlarımı acelelikle ve kanunları bilmediğime hamledip tenkit etmemenizi insafınızdan beklerim.

Garip ve bana pek ağır gelen ve üç günde bir bardak ayrandan ve bir bardak süttten başka bir şey yedirmeyen grip hastalığının üçüncü gününde, füc'eten hatırıma ihtar edildi. Ben de o hatırayı teberrük için, mahkemede ki müdafaatımın bir mukaddimesi olarak yazdım. Şiddet ve kusur varsa hastalığıma aittir. Evet ancak yüz adamın müdafaa edeceği bir hakikatı, yalnız başıma müdafaaya mecbur olduğumdan ta'b-ı dimağî ve perişaniyete ve grip ve dah çok müz'ic ahval içinde hakiki doğru olarak, olduğu gibi bu kadar beyan edebildim." (Eskişehir)

4- 127: "Mahkeme Reisi Ali Rıza Beyefendi,

Hukukumu müdafaa etmek için ehemmiyetli bir talebim ve bir ricam var. Ben yeni harfleri bilmiyorum ve eski yazım da pek noksandır. Hem beni başkalarla görüştürmüyorlar, adetâ tecrid-i mutlak içindeyim. Hatta iddianame on beş dakika sonra benden alındı. Hem Avukat tutmağa iktidarım yok. Hatta size takdim ettiğim müdafaatım çok zahmetle, bir kısmını gizli olarak ancak yeni harf ile bir suretini alabildim. Hem risale-i Nurun bir nevi müdafaanamesi ve mesleğinin hülâsası olan Meyve Risalesinin bir suretini müdde-i umuma vermek için ve bir-iki suretini Ankara makamâtına göndermek için yazdırmıştım. Birden onları elimden aldılar, daha ver-

mediler.. Halbuki Eskişehir adliyesi, bize bir makineyi hapse gönderdi...” (Afyon)

5-150: “31 Mayıs 944 Çarşamba günü, mahkemede bir saat devam eden müdde-i umuminin okuduğu iddianamesine karşı, iki dakikada hazırlanan ve okunan bir mukabeledir.”

6-285: “Bir ay evvel bize verilen kırk sahifelik iddianameyi birisi yanma gelip bana okumağa fırsat bulamadığından, bugün on bir hazıranda yeni olarak iddianameyi bana okudular. Ben dinledim...” (Afyon)

7- “Kanunca ifademi almak lâzım iken almadılar. Ben de ifademi şimdi adliyenin şahs-ı manevisine ve dahiliye vekiline beray-ı malûmat beyan ediyorum.” (Emirdağ), (Serdar, 312)

8-448-9: “Bu Afyon hapsimde ve mahkememde, başıma gelen çok gaddarane muamelelerden birisi, üç defa ve her defasında iki saate yakın aleyhimizde garazkârane ve müfteriyane iddianameleri bana ve adaletten teselli bekleyen masum nur talebelerine cebren dinlettirdikleri halde; çok rica ettim: “Beş on dakika bana müsaade ediniz ki hukukumuzu müdafaa edeyim.” Bir iki dakikadan fazla izin vermediler.” (Afyon -Temyiz Layihası)

9- “On üç senedir beni konuşturmadınız.” (Eskişehir-Tashih Layihası), (Müdafaa, 104/Haşiye)

10-Nursi, gerek hapisnede ve gerekse bilhassa muhakemeleri esnasında “konuşturulmamış”tır. Nursi, bu durumu verdiği dilekçelerde ve yaptığı müdafaaalarında belirtmiştir. Bu durum, düşünceleri açıklama ve savunma hakkı ile de birinci derecede ilgilidir.

“Beni konuşturmadılar!.. Eğer konuştursalardı, diyecektim: “Hem dininizi inkâr, hem ecdadınızı dalâletle tahkir eden ve Peygamberinizi ve Kur’ân’ımızın kanunlarını reddedip kabul etmiyen Yahudî ve Nasranî ve Mecusilere, hususan şimdi bolşevizm perdesi altındaki anarşist ve mürted ve münafıklara; hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikir bahanesiyle ilişmediğiniz halde..” (Afyon-Temyiz Layihası), (Serdar, 274; Müdafaalar, 449)).

11-Eskişehir Hapsinde: Tashih-i Karar dilekçesinden- 106: “...iki ay benim hapiste bütün konuşmaktan menedilmem ve bu gurbette, kimsesizlikte, hiçbir kimsenin halimi sormak ve selam göndermesine meydan verilmemesi...” (Eskişehir)

12-449 ve 453: Temyiz dilekçesinden: “...beni konuşturmadılar, eğer konuştursalardı, diyecektim:...” ve “Beni konuşturmadılar, yoksa beni cezalandırmağa çalışanlara diyecektim ki...” (Afyon) (Serdar, 274 ve 278)

13- 464: Hüsrev’in Müdafaasından: “Fakat Hey’et-i hâkimanenin siz sevgili Üstadımızı konuşturmak istememelerine rağmen...”

14- Ayrıca bkz.127: “**Mahkeme Reisi Ali Rıza Beyefendi, Hukukumu müdafaa etmek için ehemmiyetli bir talebim ve bir ricam var. Ben yeni harfleri bilmiyorum ve eski yazım da pek noksandır. Hem beni başkalarla görüştürmüyorlar, adetâ tecrid-i mutlak içindeyim. Hatta iddianame on beş dakika sonra benden alındı. Hem Avukat tutmağa iktidarım yok. Hatta size takdim ettiğim müdafaatım çok zahmetle, bir kısmını gizli olarak ancak yeni harf ile bir suretini alabildim. Hem risale-i Nurun bir nevi müdafaamesi ve mesleğinin hülâsası olan Meyve Risalesinin bir suretini müdde-umuma vermek için ve bir-iki suretini Ankara makamatına göndermek için yazdırmıştım. Birden onları elimden aldılar, daha vermediler. Halbuki Eskişehir adliyesi, bize bir makineyi hapse gönderdi... Said-i Nursi.**” (Afyon)

15-Ayrıca bkz:Eskişehir, Denizli ve Afyon Müdafaaları, Müdafaalar, sh. 43 vd.; **Serdar**, 372-4

13. İnsanlık Hakkı-İnsan Haysiyeti

Son olarak “insanlık hakkı”ndan bahsetmek istiyorum. Aslında “**İnsanlık Hakkı**” diye bir hak ismi, Anayasa Hukukunda insan hakları, yani temel hak ve hürriyetleri arasında yer almaz. Fakat Nursi, bazı mektuplarında bu tabiri kullanmış bulunuyor.

“**İnsanlık Hakkı**” tabirinden kastettiği, bir kimseye insan muamelesi yapmak, ona en genel manada hürriyet içinde yaşamasını sağlamak ve başkasına zarar vermeyen hareketlerini kısıtlamamak, kısacası, insanlık haysiyetine yaraşır bir hayat sürmesini sağlamaktır, yani kaide olarak davranışlarına müdahale etmemektir. Müdahale edebilmek için kanunlarda özel yasaklayıcı bir hükmün bulunması gerekir. Yani “**asıl olan hürriyettir, kısıtlama ve müdahale istisnadır**”.

Zaten Birleşmiş Milletler “**İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**”nin (10 Aralık 1948-New York) Giriş kısmında da şöyle denilmektedir:

“**İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,**

İnsan haklarının tanınmaması ve hoş görülmemesinin insanlık vicdanını isyana sevkeden ve vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaç olarak ilan edilmiş bulunmasına...” işaret edilmiş bulunmaktadır.

Ayrıca bu Beyannamenin 1. md. sinde de şöyle denilmiştir:

“Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirilerine karşı kardeşlik zihniyetiyle hareket etmelidirler.”

Kanaatimce Nursi'nin aşağıdaki sözleri ve yakınmaları, seneler boyu kendisine yapılan hukuk dışı muamelelere bir reaksiyonu ve onların bir özetidir:

Nursi, bir mektubunda şu cümleyi kullanmış ve kendisini **“...zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden ve yaşamak hakkından mahrum edilen”** kişi şeklinde tavsif²⁶ etmiştir.

Nursi'ye yapılan **“insanlık dışı”** muameleler ve davranışlardan bazıları şöyledir:

1- Eğridir'in Barla nahiyesinde hukuka aykırı olarak zorunlu ikamet ve sürgün altında tuttular, hatta devamlı tarassut (gözetleme) altında tuttular.

2- Barla'nın bir mahallesi olan Bedre'ye hava almak için gitmesine veya orada birkaç gün kalmasına müsaade etmediler. Yirmi dakikalık bir köye altı sende iki defa gidebildi. (28. M. 4. risale)

3- Kendi odasında ihtiyar bir adama **“La ilahe illallah”** in manasını anlatmasına müsaade etmediler.

4- Kaldığı köyde kendisinin tamir ettiği özel mescidinde **“üç adama dahi imamlık”** etmesine mani oldular ve camiine ve ibadetine tecavüz ettiler. (28.M. 4. risale; 29. M. 6. risale)

5- Kendisini diğer insanlarla görüştürmediler, görüşmesine mani oldular.

6- O sırada çıkan af kanununu herkese uyguladıkları halde ona uygulamadılar.

7- Hukuka aykırı şekilde üç hapisshanede de **“tecrid-i mutlak”** altında tuttular.²⁷

8- Yaklaşık yirmi defa zehirlediler.

Nursî, aşağıdaki mektubunda, idare makamlarının kendisine çok kötü davrandıklarını, adeta onu bir insan kabul etmediklerini ima ederek dert yanyor!

Kanaatimce Nursî'nin aşağıdaki sözleri ve yakınmaları, seneler boyu kendisine yapılan hukuk dışı muamelelere bir reaksiyonu ve onların bir özetidir:

²⁶ Bkz. Sh. 1502.

²⁷ Bkz. Mektubat, Söz Yayınları sh.109 vd. Lem'alar, 26. Lem'a, 12. Rica; Ayrıca bkz.13. ve 16. Mektup; **Badıllı** 995 ve diğer yerler.

Nursî, şöyle diyor: **“İşte, madem vatan ve millete hiçbir zararım dokunmadığı halde, beni sekiz senedir, en yabani ve hariç milletten cânî bir adama dahi yapılmayan bir esaret altına aldınız. Cânileri affettiğiniz halde, hürriyetimi selbedip hukuk-u medeniyeden iskat ederek muamele ettiniz. ‘Bu da vatan evladır’ demediğiniz halde...”** (Mektubat, 29. 6. kısmın zeyli.) Ayrıca bkz. yukarıda sh. 184-8.

Hapishane müdürünün, insan şahsiyeti ile alay etme mahiyetindeki şu mektupta zikredilen olaya da bakalım.²⁸

“... Müdür bey! Size teşekkür ederim ki, kurtuluş bayramının bayrağını koğuşuma takdirdiniz. Hareket-i milliyede İstanbul’da, İngiliz ve Yunan aleyhindeki **“Hutuvat-ı Sitte”** eserimi tab ve neşrile belki bir fırka asker kadar hizmet ettiğimi Ankara bildi ki, Mustafa Kemal şifre ile iki defa beni Ankara’ya taltif için istedi. Hatta demişti: “Bu kahraman Hoca bize lazımdır. Demek bu bayramda bu bayrağı takmak hakkımdır.”

Bu konuda bir de, yukarıda zikrettiğimiz, dahiliye vekili Hilmi Uran’a yazılan mektubun bir kısmını burada tekrar etmek isteriz. Nursî bu mektubunda kendisini şöyle tanıtmış:

“Zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden ve yaşamak hakkından mahrum edilen”

Said-i Nursî

Mektubun bu konu ile ilgili kısımları şöyledir:

“Dahiliye vekiliyle hasb-i halden bir parçadır:”

...

Hiçbir tarihte ve zemin yüzünde emsali vuku bulmayan bir zulme ve on vecihle kanunsuz bir gadre ve tazyika hedef olmuşum. Şöyle ki:

Hem şiddetli su-i kasd eseri olarak zehirlenmeden hasta.

Hem gayet zaif yetmiş bir yaşında ihtiyar.

Hem kimsesiz acınacak bir gurbette.

Hem palto ve fanila ve papucunu satmakla maişetini temin eden fakirü’l-hal.

Hem yirmi beş sene münzevî olmasından, binden ancak tam sâdık bir adam ile görüşebilen bir merdümگیرiz, mütevahhiş...

²⁸ Şualar, 339; Ayrıca bkz.Mektubat, sh.99-111.

Hem yirmi sene hayatını ve eserlerini üç mahkeme ve Ankara ehl-i vukufu inceden inceye tetkikten sonra, bilittifak beraetine ve eserleri vatana, millete zararsız olarak menfaatli olmasına karar verilmiş bir masum..

Hem eski harb-i umumide ehemmiyetli hizmet etmiş bir evlâd-ı vatan.. hem şimdi bu vatani, bu milleti anarşilikten ve ecnebi ifsadlarından kurtarmak için meydana tesirli âsarıyla bütün kuvvetiyle çalışan bir hamiyetperver.. ve mahkemede yetmiş şahitle ispat edildiği gibi; yirmi beş senede bir gazeteyi okumayan, merak etmeyen ve yedi sene harbi umumiye bakmayan, sormayan, bilmeyen.. ve eserlerinde kuvvetli delillerle; siyasetten bütün bütün alâkasını kestiğini ispat eden ve dünyanıza karışmadığını adliyelerinizin resmen itiraf ettiği bir zararsız adam..

Hem âhîretine ve ihlâsına zarar gelmemek için şiddetle teveccüh-ü ammeden kaçan ve kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarından ve medihlerinden çekinen, beğenmeyen bu biçare Said'e; başta dahiliye vekili olan sen, Afyon Valisini ve Emirdağ zabıtasını musallat edip, bir haps-i münferid azabını çekirtmek ve tecrid-i mutlak içinde tek başıyla bir haps-i münferidde durmaya mecbur etmek, hangi maslahatınız iktiza eder? Hangi, kanun bu dehşetli gadre müsaade eder? diye hukuk-u umumiyeyi muhafaza eden adliyenin yüksek dairesi vasıtasıyla dahiliye vekili'ne beyan ediyorum.

Zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden ve yaşamak hakkından mahrum edilen

Said-i Nursi

Bu konuda başka misaller de verilebilir:

Mesela: “*İkincisi*: Beraetinden sonra üç buçuk sene Emirdağ’ında münzevi, garip, kapısını hem dışardan kilit, içerden sürgü ile kapayan ve yüzde bir adamı zarurî bir iş olmazsa yanına kabul etmiyen ve yirmi seneden beri devam eden te’lifini de bırakıp, daha te’lif etmiyen bir adama; dünya siyaseti için kapısının kilidini kırıp, yanına gelip, ârabî evradından ve yanındaki iki levha-i imaniyeden başka taharriciler birşey bulamadıkları halde, bu eziyetin ne derece hilâf-ı kanun olduğunu zerre kadar akli bulunan anlar.”²⁹

“...hiç ömrümde görmediğim bir tarzda ve resmi bir surette beni hidde te getirip bir hadise çıkarmak için tahkir ve ihanet kasdıyla kanunsuz ve garazla beni taharri ile; kapımın kilidini kırıp, Kur’ân’ımı ve ârabî levhalarımı ve evradlarımı evrak-ı muzırira gibi alıp götürmekle beraber; adliyenin mühim bir memuru resmen buradaki memurlara âmirane demiş ki:

²⁹ Bkz. **Serdar**, 313-4; Ayrıca bkz. Kastamonu Lahikası, sh.196-7.

“Ne için Said’i iki jandarma ile teşhir suretinde çıkarıp, zorla başına şapka giydirip, öylece ifadeye getirmediniz!” Hem Ona yavaşları dövünüz.” diye ehemmiyetli bir mecliste ve ayn-ı hakikat olan ifadeyi okudukları vakit söylemiş...

İşte, sinek kanadını dağ gibi yaptıklarının bir emaresi şu ki; benim gibi gurbette, hasta, ihtiyar, zaif, tek başına bulunan bir adam için, on gün zarfında beş defa Afyon valisi ve Emniyet Müdürü ve iki defa Afyon müdde-i umumisi benim için buraya gelmesi. Ve iki günde, her bir günde beş tayyare benim gezdiğim yerlerde beni nezaret altına alması. Ve beş polis hafiyesini burada bana tarassut edenlere ilâve edip ahvalimi tecessüs etmek için gönderilmesi. Ve postahanelere bana ait mektupların müsaderelerine resmen emir verilmesi gösteriyor ki...³⁰

Mesela başka bir mektuptan Nursi’nin, yani insan haklarından mahrum edilen, böyle bir muameleye maruz kalan bir kimsenin feryatlarını dinleyelim:

“ARTIK YETER TAHAMMÜLÜM KALMADI”³¹

Yirmi sekiz senede yüz senelik azabı bana çektirdiler. ...

Bu biçare Nur talebelerine elli bin, belki yüzbin lira gidip gelme yol masrafları için zarar vermeleri ve hatta Afyon’un Nur Risalelerini müsadere kararı sebebiyle ve ihtarıyla, İstanbul’da müsadere edilen Rehber Risalesi ve mahkemesi sebebiyle, kışta benim gibi gayet iktisadlı bir fakir yüz banknotu otomobile ücret vermeye mecbur olması.. ve yirmi senede bazen yüz, bazen yetmiş, bazen elli arkadaşı çok defa lüzumsuz mahkemelere ve hapselere sevketmeleriyle; elbette yüzbinler lira zarar ve ziyanımız olması, gösteriyor ki; müthiş bir garazkârın parmağı bu işe karışıyor.

Evet, bu mahkemelerin haksız olarak Nur talebelerine onbeş sene zarfında elli bin, belki yüzbin banknot zarar vermeleri haksız ve kanunsuzdur Bu yüzbin lira zararı tazminat olarak dava ediyoruz. Yüzbinler davacı bu davanın arkasında var.....

Said-i Nursi”

Bir de şu örneğe bkz. “Hayli ihtiyar, çoktan hasta ve çok zayıf ve cidden müteessir mevkuf Said Nursi” (Müdafaalar, 116, Denizli)

14. İnsanlarla Görüşme-konuşma

³⁰ Sh. 1515 (Bakanlar Kuruluna yazdığı bir dilekçeden).

³¹ Sh. 1771- 2

İnsanlarla temas kurması, ihtilat etmesi Nursi'nin en tabii bir hakkı iken, **“ih-tilattan menedilmiş”**tir.

1924 Anayasa md. 68 hükmüne göre:

“Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufta bulunmaktır. Hukuk-u tabiiyeden olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hudud-u hürriyetidir. Bu hudud ancak kanun marifetiyle tesbit ve tayin edilir.”

Bu hüküm başkaları ile temasına, görüşüp konuşmasına engel olduğu için, Nursi hakkında uygulanmamıştır, diyebiliriz. Nursi birçok risalelerinde ve mektuplarında(lahikalar) bu durumu açıkça belirtmiştir.³²

1924 tarihli Anayasanın 69. md.si hükmü şöyledir:

“Türkler kanun nazarında müsavi (eşit) ve bilâ istisna kanuna riayetle mükelleftirler. Her türlü zümre, sınıf, âile ve fert imtiyazları mülgâ ve memnudur.”

Zaten yukarıda da dediğimiz gibi, Nursi hakkında Anayasanın ve modern hukukun eşitlik prensibi asla ve hiçbir zaman uygulanmamıştır. Bu konuda şu örnekleri zikredebiliriz:

1-39: **“Bu sekiz senede beni yarım saat bir köy olan İlama'ya iki defadan fazla gitmeye müsaade edilmeyecek derecede ihtilât ve gezmekten menedildiğim gibi.”** (Ayrıca bkz. sh. 5-6)

2-143: **“Bundan on dört sene evvel, bir köyde yalnız, tazyik altında, insafsız bazı memurlar, hususi ibadethanemde “Türkçe ezan ve kamet yapacaksın” dediler...”** (Barla) (Ayrıca bkz. 28. Mektup/4. Risale)

“Emirdağ'ı zabıtasıyla bir hasb-ı haldir:

Hem insaniyet namına istediğim bir hukukuma karşı yapılan, hem hayretimi mucib acib bir muamelenin sebebi nedir? diye bir iki سوالim var...

İkincisi: İnsaniyet namına sizden isterim ki; ta bayrama kadar benim yüzümü dünyaya çevirmeyiniz. Ben sizi düşünmediğim gibi, siz dahi beni unutunuz! Bu mübarek aylarda beni, -dünyadan küsmüş bir biçareyi âhuret zararına- gayet ehemmiyetsiz dünya işleriyle meşgul etmeye mecbur etmeyiniz.³³ (Emirdağ-Afyon)

15. Yaşamak Hakkı-Zehirlemeler

³² Bkz. Lemalar, 26. Lem'a, 12. Rica; Mektubat, 16. Mektup.

³³ Serdar, 77-8.

Şimdi, “**İnsanlık Hakkı**” ile yakından ilgili ve “**Yaşamak Hakkı**” ile yakından ilgili bir konuya, Nursî’yi zehirleme hadiselerine geliyoruz.

Bugünkü modern anayasa hukukunda insanların “yaşama hakkı”na sahip oldukları kabul ediliyor. Modern anayasalar da, “yaşama hakkı”nı düzenlemiştir.

Mesela 1982 Anayasası md. 17’de bu hakkı düzenlemiş bulunmaktadır:

“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz.”

Bu şu demek: Herkes yaşamak hakkına sahiptir. Kimseyi öldüremezsiniz. Herkes maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir.

Bu Anayasa hükmüne dayanarak, “**ölüm cezası**” kanunlardan çıkartılmıştır.

Daha sonraki bir değişiklikle, “**kanunda yazılı haller**” ibaresi de Anayasadan çıkartıldı.

1924 Anayasası “yaşama hakkı” nı bu kadar açık ifade etmiyordu. Sadece 71. md. sindeki ifade insanların, bu Anayasa döneminde dahi yaşama hakkına sahip olduklarını göstermektedir.

71. md. hükmü şöyleydi:

“Can, mal, ırz, mesken her türlü taarruzdan masundur.”

Anayasanın bu hükmü Nursî hakkında uygulanmamıştır. Yani Nursî, “zehirlenmek” suretiyle öldürülmek istenmiştir. Hem de yirmi defa!

Badıllı bu konuda uzun açıklamalar yapmış. Mesela:

“Emirdağı’nda ikinci defa Üstad’a verilen zehir:³⁴

Bu ikinci defaki zehir, kaymakam Abdülkadir Uraz’ın bulunduğu sıralarda ve Üstadın hizmetçileri resmen men’edilip kapısının anahtarı bekçilere teslim edildiği ve aldatılmış bedbaht bir bekçinin Üstadın yemeklerine koyduğu zehirle gerçekleşmiştir. O ise, 1945 yılının son aylarında veya ve 1946’nın ilk aylarında kışın soğuk günlerinde olduğu anlaşılıyor. Bu ikinci zehir, Hazret-i Üstad’ı ziyadesiyle sarsmış ve çok hasta etmiştir. Bu zehir o ana kadar verilen zehirlerin onuncusu ve en müthiş idi.

---

³⁴ Sh. 1390-1

Hazret-i Üstad bu onuncu zehir hadisesi hakkında talebelerine şu mektubu³⁵ yazmıştır:

“Çok aziz, çok sıddık ve sadık kardeşlerim ve Risale-i Nur cihetinde emin ve halis vârislerim!

Çok manidar ve kuvvetli bir tevafuk ve şakirdlerin sadakatlarına delil bir zâhir keramet-i nuriyeyi beyan etmeme bir ihtar aldım, şöyle ki:

Ben vasiyetnamemi yazdığım aynı zamanda, gizli münafıklar benim itimad ettiğim hizmetçilerimi zabıta tarafından yanıma gelmekten men’ettikleri aynı vakitte, fırsat bulup, tanımadığım biriyle sâbık dokuz defadan daha tesirli bir zehiri bana yutturdular.

Hem aynı zamanda Tunus’lu ve alim kardeşlerimizden ve buraya kadar geçen sene beni görmek için gelip, görüşmeden giden Hoca Haşmet, Yozgat’tan buraya yazıyor ki: “Said vefat etmiş... Risale-i Nur’un yüz otuz Risalesi muhafaza edilsin, ta ki, ileride tab’ edeceğiz”

Kardeşlerim, merak etmeyiniz! Cevşen ve Evrad-ı Bahaiyye bu defa dahi o dehşetli zehirin tehlikesine galebe etti. Tehlike devresi geçti, fakat hastalık devam ediyor.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve selâmetlerine dua edip şüphesiz makbul olan dualarımı iserim.

Duanıza muhtaç ve her vakit duanızdan istifade eden kardeşiniz

Said-i Nursî”

Üçüncü Zehir Hadisesi:

Bu da tahminen 1946 yılı son aylarında vaki olmuştur ki, sene-i devriyesinin aynı günlerinde başka su-i kastlar da tahakkuk etmiş ve büyük bir ihtimal ile aynı hadisede merhum Hasan Feyzi’ye de zehir verilmiş ve vefat etmiştir.

Hazret-i Üstad bu on birinci ve Emirdağı’nda üçüncü olan zehir hadisesiyle ilgili olarak şu mektubu³⁶ yazdı:

“Aziz, sıddık kardeşlerim!

Evvela: Bu günlerde bana su-i kasd edenler, yine Afyon Hükûmetinin evham yüzünden bize ilişmek fikrini hissedip, gayet tesirli gizli bize iliştiler. Ben yirmidört saatte hayatımda görmediğim dehşetli baş dönmesiyle hastalık gör-

³⁵ Sh. 1391 vd.

³⁶ Sh. 1393

düm. Hayatımdan ümidim kesildi, vasiyetimi ettim: “Ben öldükten sonra Tâhiri’yi buraya çağırınız; gelsin malım olan Nurlara sahib olsun... “ dedim.

Birden inayet-i Rabbaniye imdada yetişti. Duanızı bana şifa eyledi. Hatta bu sem’in darbesiyle yirmi gün sıkıntılar çekeceğim diye düşünürken, birden öyle bir geçtik, bir şey olmamış gibi, bu gün at ile gezmeye çıktım. Dün mektubunuzda, onbeş sivil polis Afyon’dan Isparta’ya “Tarikat var” bahanesiyle nurculara ehemmiyetsiz bir telâş vermesini gördüm. Fesühbanallah dedim... Demek hem bana, hem kardeşlerime aynı zamanda, eskide geçen sene olduğu gibi iliştiler. Telâş etmeyiniz... Madem bana vurulan şiddetli darbe bir halt etmedi. İnşallah Medresetü’z-Zehra şakirdlerine de zararları olmayacak.

Evet, o polisler makineye ve Hüsrev’e ve kahraman arkadaşlarına birden ilişmeleri bir emare-i rahmettir. Aldığım bir habere göre, Afyon’da bize ilişenlere demişler: “*Bu zararsız adama neden sıkıntı veriyorsunuz?*”

İlişenler demişler: “*Biz ondan korkuyoruz, çok kuvveti var. Yüzbinler talebesi var!*” Hatta bu Emirdağı’nda dahi bazı resmi adamlar öyle diyorlar. Hem ürküyorlar, hem ürkütüyorlar. “

Başka bir mektubundan:³⁷

“... Evvelâ şimdi bir haletimi beyan etmek için, sinir hassasiyetiyle ve bu defaki tesemmümün (zehirlemenin) doğrudan doğruya dimağıma ilişmesi ve damarımı sarsmasıyla iki haletimi beyan ediyorum:

Birincisi: Öyle bir nisyan, bir unutkanlık bu tesemmümden gelmiş ki; kendi abdest, yemek gibi şahsî işlerimi çok zor ile görebiliyorum. Bir kaşık veya bir kabı almak için kapıyı açıyorum, unutuyorum. Bu halden dehşet aldığım halde, Cenab-ı Hakk’a hadsiz şükür olsun ki; Risale-i Nur’a temas eden hallerde ve evradlarımda o acib nisyan şimdilik gelmedi.

İkinci Hal: Pek garib bir hiddet ve teessür o zehirden bana ârız olmuş ki; sinek kanadı kadar bir arıza beni müteessir edip hiddete getiriyor. Biçare bana hizmet eden saf ve sadık hizmetçiler de, o lüzumsuz hiddetlerden azap çekiyorlar. Uzun zamanlardaki iki Süleyman’ın hiç beni hiddete getirmeyerek hizmet ettiklerini çok hasretle onları ve o zamanları tahattur ediyorum. Şimdi tahakkuk etti ki, bana su-i kasd edenler iki noktayı hedef etmişler, ona göre zehirli maddeleri bulmuşlar.

Birinci Nokta: Dimağıma zarar verip, ta nurlara hizmetim olmasın. Bedbahtlar bilmiyorlar ki; binler Nur sâhipleri ve yüz Nur mecmuaları benim bedelime binler derece ziyade o vazifeyi görüyorlar.

³⁷ Aynı yer.

İkinci Nokta: Sabır ve tahammülümü kırmak, hiddetimden istifade etmek, bir mesele çıkarmak... Hakikaten ihsan-ı ilâhî ile harika bir sabır ve tahammül olmasaydı, tahammül edilmezdi. Fakat o bedbahtlar bilmiyorlar ki; yüz başım ve yüz haysiyetlerim ve şereflerim ve rahatlarım ve hayatlarım olsa; Risale-i Nur'un selâmetine kemal-i sürur ile terk ederim. Fakat bazı resmi adamlar bütün bütün kanun haricinde garazkârane ve sınırlarime kasden ilişmeleri çok ağır oluyor. İnşallah onlara kaşı sabrın güzel neticesi bütün o elemeleri izale edecek, hayırlara çevirecek...”

Başka bir mektuptan:³⁸

“*Salisen:* Siz bana karşı su-i kasdlara merak etmeyiniz. Belki bir cihette memnun olunuz ki; Risale-i Nur ve şakirdleri yerinde benim cüz’î ve vazifesi bitmiş olan şahsıma hücum ediyorlar, tazib ediyorlar. Bu günlerde buranın büyük memurları çekinmeyerek bazılara demiş: “Said’in vücudu ortadan kalkmalı...” hadisesi var.

İşte gizli düşmanlarım bunun gibi bu fikirlerinden istifade ederek mu’temed hizmetçilerimi dağıtmakla, fırsat bulup beni zehirlediler ve bu gibi memurlardan kuvvet alıyorlar. Fakat hıfz u inayet-i İlâhiyye bu su-i kasdı da akim bıraktı. İnşallah daima inayat, himayet edecek. Bütün plânlarını akim bıraktı ve bırakacak...”

Görüldüğü gibi Nursî, defalarca zehirlenmek suretiyle, öldürülmek istenmiştir, yani “yaşama hakkı” kendisine tanınmamıştır, ölmesi istenmiştir!

16. Çalışma Hakkı:

Nursi, bir dilekçesinde kendisine, “çalışma hakkının” verilmediğini ifade ediyor. 1935 senesinde Isparta Savcılığına verdiği dilekçede; insanlarla temas etmesi yasaklandığından, bir işte çalışmadığını ve bu sebeple de geçim zorluğuna düşüp, perişan olduğunu ifade ediyor. Halbuki o zamanki Anayasada herkesin çalışma ve ticaret yapma hakkının olduğu belirtiliyordu. (md. 70)

Mesela bkz.: **36: “Dokuz senedir beni bu memlekette sebepsiz olarak ikamete mecbur ettiler. Hariçte ihtilâttan men olduğum için çalışmadım, perişan bu gurbette kimsesiz kaldım... Dokuz seneden beri ihtilattan bilâ-sebep men edildiğimden...”**

“...nafaka için çalışmaya, benim gibilere muvafık olmayan bir köyde, her şeyden, herkesten men’edildim.”³⁹

³⁸Sh. 1394; Ayrıca bkz. **Serdar**, 382/258.

³⁹ 16. Mektup/3. nokta

17. Bilim ve Sanat Hakkı (Hürriyeti)

Nursi, o zamanki Anayasanın (md. 70) vatandaşlara tanıdığı bugünkü deyimle **“Bilim ve Sanat hürriyeti”** ni kullanamamıştır. Yani serbestçe, ilim ile meşgul olmasına, ilmi araştırma yapma ve eser vermesine mani olunmuştur. Bu hak ve hürriyet, bir açıdan Din ve Vicdan Hürriyeti ve Düşünceleri açıklama hürriyetleri ile bağlantılıdır.

18. Özel Hayatın gizliliği:

Diyebiliriz ki Nursi, hayatının yaklaşık son 30 yılında **“Özel Hayatın Gizliliği”** hakkından istifade edememiştir. O zamanki Anayasaya **“özel hayatın gizliliği”** vardır:

Ancak devamlı olarak Nursi'nin:

-Oturduğu ev basılmıştır. Ehl-i dünyanın ve bilhassa Emirdağ hükûmet adamlarının Hazret-i Üstâd'a karşı kanunsuz ve keyfi şekilde uyguladıkları muamelelerini dile getiren Üstâd'ın umumî bir beyanı⁴⁰ da şöyledir:

“Yirmi senede kaç vilâyetin zabıtalari kıyafetime ilişmedi. Yalnız beş sene evvel Ankara Valisi Nevzat Bey, cebren kıyafetime ilişmek istedi, hem muvaffak olmadı.. Hem kendi kendini intihar etmekle tokadını yedi. Hem Afyon Valisinin büyük me'muru, cebren kıyafetime emir vermesine mukabil; Emirdağ'ının küçük bir adliye me'muru⁴¹ ona mukabele edip: “Kanun hâricinde hiçbir şey yapamayız” demiş, kanunperestliğini göstermiş..

“İkincisi: Beraetinden sonra üç buçuk sene Emirdağ'ında münzevi, gariplik, kapısını hem dışardan kilit, içerden sürgü ile kapayan ve yüzde bir adamı zarurî bir iş olmazsa yanına kabul etmiyen ve yirmi seneden beri devam eden te'lifini de bırakıp, daha te'lif etmiyen bir adama; dünya siyaseti için kapısının kilidini kırıp, yanına gelip, ârabî evradından ve yanındaki iki levha-i imaniyeden başka taharriciler birşey bulamadıkları halde, bu eziyetin ne derece hilâf-ı kanun olduğunu zerre kadar aklı bulunan anlar.”⁴²

Köy öğretmeni **“... cami içinde, namazın tesbihatında iken, o misafirleri getiriniz”** diye jandarmalara emretmiştir.⁴³

⁴⁰ Bkz. 1492

⁴¹ **Badıllı** bu noktada şu notu düşmüş(sh.1493): Bu Adliye me'muru Emirdağ C. Savcısıdır ki; Rumelili olan Afyon valisi telefonla Emirdağı Kaymakamı **Abdülkadir Uraz'a** emrederek, **“geceleyin onun Kapsını kırıp içeri giriniz alıp hükûmete getiriniz”** dediği halde, onlar muvafakat etmemiştir. A.B.

⁴² **Serdar**,313

⁴³ 28. Mektup/4. risale

-Şahsi eşyalarına el konulmuştur.

- Mahrem eşyaları araştırılmış,

-Ve bu sebeptedir ki, devamlı olarak, baskın, “**taharri**” (yani hanesini, özel eşyalarını polisin araması), bunlara el koyma endişesini taşıdığını ifade ediyor.

-Yine devamlı olarak, yazdıklarını ve gönderdiklerini “**mahrem**” diye tavsif etmiş, talebelerine de, bu mahrem yazı ve risalelerini herkese okumamaları ve vermemelerini söyleyerek, bunların ancak “haslara” mahsus olduğu ikazını yapmıştır.

-Gece içinde evine baskın yapmak istemeleri, hatta kilidini kırıp içeri girmeye teşebbüs etmeleri; kırda تنها bir yerde gezerken üzerinde 5 tayyarenin taciz ederek uçması bir başka örnektir. (Bkz. Emirdağ Lahikası-I /270, 272)

-Nursi’ye zorla şapka giydirmek istemeleri ve “sen başına şapka giymiyorsun” diye zorla karakola getirmeleri ise, özel hayatına tecavüzün tipik bir misalidir. Nursi bu konudan eserlerinin birkaç yerinde acı acı şikâyet ediyor. Emirdağ Lahikası-I/135 vd. ise şu dikkat çekici tespitleri yapmıştır: 1-Temyiz Mahkemesi bere giymeyi zaten yasak etmemiştir. 2-Şapka Frenk ve ecnebi papazlarının serpuşudur ve giymek Yahudi ve hristiyan papazlara benzemektir. 3-Giymesinde hiçbir maslahat yoktur. 4-Ben zaten resmi vazifesi olmayan ve insanlar arasına karışmayan münzevi bir kimseyim ve 5-İslam ülemasının icmama muhalefet edemem.

Bunun belki de en son tipik örneği şudur: Son İstanbul’a geldiğinde kaldığı Otelin (Piyer Loti) odasında namaz kılariken, bir gazeteci (İlhan Demirel-Milliyet) dışarıdan gizlice binaya tırmanmış, kement atarak balkona ulaşmış ve Nursi’nin fotoğrafını çekmişti. Nursi bu durumdan çok rahatsız olmuş, çünkü namazda iken eliyle çekmemesini işaret etmiş bu durum da fotoğrafa ve ertesi gün de gazetelerin sahifelerine aktarılmıştı. Ve arkasından da Oteli ve İstanbul’u terk etmişti!⁴⁴

19. Mülkiyet Hakkı

Nursi’nin hayatında “dikili bir ağacı” yoktu. Mal ve mülk sahibi olmamıştır diyebiliriz. Sahip olduğu şeyler ise, kitapları, seccadesi, Kur’an’ı, su içtiği tasi, abdest aldığı ibriği gibi şeylerdir.

20. Vatandaşlık Hakkı

Nursi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı idi. Kendisine “Said OKUR” ismi ile bir nüfus cüzdanı da verildiğini, yazılanlardan anlamaktayız. Meselâ: **Cânileri**

⁴⁴ Ayrıca bkz. **Serdar**, 384 vd.

affettiğiniz halde, hürriyetimi selbedip, hukuk-u medeniyeden ıskat ederek muamele ettiniz.” Bu da vatan evladıdır demediğiniz halde, hangi usul ile, hangi kanun ile, biçare milletimize rızaları hilafına olarak tatbik ettiğiniz bu hürriyetşiken usulünüzü, benim gibi her cihetçe size yabancı bir adama tatbik ediyorsunuz.”⁴⁵

21. Dilekçe Hakkı

Nursi, Anayasanın tanıdığı (md. 17) dilekçe hakkını kullanmıştır. Hatta hayatı boyunca birçok defalar kullanmıştır. Çünkü kendisine sayısız haksızlıklar yapılmış ve bu sebeple idare makamları ile yargı mercilerine “**şikâyetlerini**” ve “**dileklerini**” bildirmiştir.

Ancak, birkaç defa, dilekçelerini veremediğini, idare makamlarının, mesela Hapishane Müdürünün, dilekçesini aldığını ama bu dilekçeyi ilgili mercilere vermeyeceğini ve hatta Nursi’ye geri de vermeyeceğini söylemiştir. Çünkü eski harfler ile yazılmıştır!

130: “Madem kitaplarımız eski harf ile Ankara’ya mahkemeye gönderildi, biz dahi yeni harf ile, eski harf ile iki müdafaa göndereceğiz, diye hapishane müdürüne verdik. O da sabahleyin dedi: Eski harf ile yasaktır. Ben daha bunları size vermem” diye kanunsuz müsadere etti. Ben dedim: “Bütün buradaki arkadaşlarımın müdafaası hükmündedir. Çünkü mesele birdir. Herbirinin elinde hakkını müdafaa için bulundurmak, kanunen haklarıdır.

Hem madem altı aydan sonra şimdiki makineyi müsaade ettiniz. Tashihli nüshalardan bir nüshayı makamata vermek için makine ile yazacağız. Ve bir nüshayı da bana veriniz ki, onun ile tashih edeyim, diye çok ısrar ettim. Ötekileri müsadere etti, vermedi. Halbuki kendisinin itirafıyla, aynı hakikat olduğunu söyledi.” (Denizli)

22. Düzeltme ve Cevap hakkı

O zamanki 1924 tarihli Anayasada bugünkü deyimle “**Düzeltme ve cevap hakkı**” yer almıyordu. Ancak daha sonraları Basın kanununda böyle bir imkân vatandaşlara tanınmış bulunuyordu: Yani vatandaşlar, basında, haklarında gerçeğe aykırı yayınlara cevap verme ve düzeltme gönderme haklarına sahiptiler**Ancak bendenizin şahit olduğu bir olay şudur:**

Nursi, ölümünden 1 ay kadar önce, İstanbul’a geldi. Çemberlitaş’ta Piyer Loti otelinde kaldı. Daha doğrusu kalamadan, İstanbul’u terk etmek zorunda kaldı. Çünkü gazeteciler, günler öncesinden aleyhinde yayın yaptılar, küçük düşürücü

⁴⁵ Aynı yer.

haber yayınladılar ve dedikodular yazdılar. O zamanki Avukatı merhum Bekir Berk, Basın kanununun ilgili md.sine göre, savcılığa bir “düzeltme ve cevap” yazısı gönderdi. Ancak Savcı, bu yazıyı ilgili basın organına göndermedi. Merhum Bekir Berk’e bunun sebebini, Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencisi olan ben-deniz, sormuştum: Aldığım cevap şöyle idi: **“Savcı diyor ki: Nursi’nin şahsiyeti korunmaya layık değildir - veya korunmaya layık bir şahsiyet değildir-, bu sebeple, düzeltme ve cevap yazınızı ilgili basın organına gönderemem!”**

NETİCELER:

Bu mütevazı çalışmamızdan şu neticeleri çıkarmak ve sunmak istiyoruz:

Burada belirttiklerimiz, bu konunun ancak bir özetidir. Bu tebliğin hudutları çerçevesinde, şimdilik bu kadarla iktifa ediyoruz.

Nursi’ nin adalet kavramı ile ilgili açıklamaları şüphesiz burada temas ettiklerimizden ibaret değildir. Hayatının en az 28 yılı sorgulamalarda, hapisanelerde geçen bir insanın **“beşeri adalet”** ile teması ve onu açıklaması herhalde bu kısa tebliğin hudutları içine hapsedilemez.

Bilimsel bir tebliğde, ancak o konunun esas muhtevasını ilgilendiren ve konunun birinci derecede içine giren noktalar, yer almalıdır. Benim aldığım **“ilmi terbiye”** bunu gerektirir. Kısaca söylemek gerekirse, ilmi konuşmalar ve yazılar **“efradını câmi ve ağıyarını mani olmalıdır”**. Yani konunun birinci derecede içine giren noktaları içine almalı, o konuyu ilgilendirmeyenleri ise, dışında bırakmalıdır.

İleride genç kardeşlerimden bu konuyu derinlemesine incelemelerini dilerim ve beklerim. Böyle bir çalışmanın ilmi danışmanlığını da üstlenmeye hazırım, çünkü böyle bir çalışma herhalde faydalı olacaktır.

Bunun dışında şu noktaları belirtebiliriz:

1-Nursi’ nin temel hak ve hürriyetleri devamlı ihlâl edilmiştir. **Bunlara yukarıda temas ettik.** Hayatında sayısız haksızlıklara uğramış, buna karşılık anarşiye sebep olan hukuk dışı yollara başvurmamış, sadece kanuni yolları kullanarak adalet istemiştir. Bunun için

a-İdari makamlara dilekçeler vermiştir ve b-Yargı mercilerine başvurarak adalet istemiştir.

2-Müracaatlarında gayet sağlam bir hukuki mantık kullanmaktadır. Nursi müdafaalarında olsun, idari mercilere verdiği dilekçelerde olsun, sistemli bir mantıkî sıra takip etmiştir. Aynı zamanda dilekçelerinde ve müdafaalarında gayet nazik bir dil kullanmıştır. **“Reis Beyefendi”**, **“Müdde-i Umumi Bey Hazretleri”**, **“Ceza Mahkemesi Yüksek Huzuruna”** vb.

3-Her iki gruptaki beyanlar incelenirse **Nursi'nin adalet isterken** ve bu kavramı kullanırken şu özellikleri göze çarpmaktadır:

a-Said Nursi, hakkındaki hukuka aykırı işlemlerden şikâyet etmekte ve bu haksız işlemlerin kaldırılmasını istemektedir, yani **adalet istemektedir**.

b-**Adaleti** yalnız kendisi için değil, beraberinde bulunan tutuklu **talebeleri için de istemektedir**.

c-Nursi, hakkındaki adaletsiz davranışlar sebebiyle, bu vatana ve bu **millele haksızlık yapıldığını beyan etmektedir**.

4-O zaman mevcut mevzuata göre de olsa, **“adalet”** istemektedir.

5-Bazan hakkındaki hukuka aykırı işlemlere geniş bir açıdan bakmakta ve Hukukun genel Prensiplerinden bahsetmektedir. **Ve “Adalet namına”, “Hiçbir kanun-u adaletle ...”** gibi tabirler kullanmaktadır. (Bkz. 29. M. 6. risale)

6-Hakkında açılan davalarda, biri hariç beraat etmiştir. Zaten Risale-i Nurlarda suç unsuru bulunmadığı daha sonraki senelerde de anlaşılmış ve açılan davalar sonunda 1000 den fazla beraet kararı verilmiştir.⁴⁶

7- Nursi, yukarıda anlattıklarımızdan ortaya çıktığına göre, kendisi hakkında yapılan hukuk dışı eylem ve işlemleri, mevcut mevzuat esasına dayalı olarak tenkit etmekte ve haksız bulmaktadır. Sadece nâdiren kendisine zulmedenleri, **“ilahi adalet”**e havale etmekte, âhirette Cenab-ı Hakkın bu zâlimlerden intikamını alacağını ifade etmektedir. Yoksa islam dünyasında dini hizmetler yapan bazı kimselerin yaptığı gibi, kendilerini yargılayanlara karşı **“kâfir”, “şeytanın uşağı”, “zâlim”** sıfatları ile cevap vermemektedir.

Bir diğer deyişle, Nursi, kendisi hakkında yapılan hukuk dışı muamelelerin, mevcut **“laik mevzuat”** açısından dahi haksız, adaletsiz ve hukuka aykırı olduğunu iddia ve isbat etmektedir. Hatta isbatta o kadar ileri giderek: **“Dünyada hiçbir kanun...”, “Hiçbir zi akıl bunu kabul etmez.”, “Vahşi kabilelerin dahi bir usulü olduğu halde...”** ve **“... hatta insan eti yiyen yamyamların, hatta vahşi canavar bir çete reisinin bir usulü var, bir düstur ile hükmeder. Siz hangi usülle bu acip tecavüzü yapıyorsunuz. Kanunuzu ibraz ediniz.”**⁴⁷ gibi ibareler kullanarak, bu haksız işlemleri yapanların, akıldan mantıktan uzak, hiçbir hukuk esası ile bağdaşmayan işler yaptıklarını belirtmektedir. Hatta bir defa-

⁴⁶ Bu kararların toplu bir listesi için bkz. 1-**Bekir Berk** (Derleyen): Risale-i Nur ve Bediüzzaman Hakkında Türk Hâkiminin Millet Adına Verdiği Kararlar, Ehl-i Vukuf Raporları, İstanbul, 1962. 2-**Bekir Berk**: Nurculuk Davası, İstanbul, 1971. 3-Dünya Hukuk Tarihinde Emsalsiz Bir Hadise: Risale-i Nur ve T.C. Mahkemeleri, 785 Beraet Kararı ve Bilirkişi Raporları, İstanbul, 1981.

⁴⁷ 29. M/6. risale

sında da şöyle demektedir: **“Hey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalışdığımız halde, neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz. Divane gibi hükmediyorsunuz!”**⁴⁸

8-Bir diğer özellik ise, **“Kaziye-i Muhkeme”**(yani kesinleşmiş hüküm) kavramı üzerinde çok durmuştur.

9-Adliyeler Hakkında. Hz. Üstâd’ın adliyeler hakkındaki gelen yazısının beyan tarzı ve ifadesinden anlaşılan, 1954 yılında yazılmıştır. Savcılar hakkındaki ifadesinde görüldüğü gibi, mahkemeler hakkında da son derece müsamahakârlık, af ve alîcenablık gösterilmiştir. Yazı⁴⁹ aynen şöyledir:

“MEDAR-I İBRET VE HAYRET VE ŞÜKRANDIR Kİ

Yirmi dokuz senedir -elli senedenberi- benimle muaraza eden gizli düşman komiteler bütün desiseleriyle aleyhimde adliyeyi, hükûmeti sevk etmeye çalışırken ve her desiseye başvururken, yüz otuz kitabımı, binler mektuplarımı tetkik ve taharri için adliyenin nazarını celbetmiş. ...

Eski zaman adliyelerinin önünde padişahlar, fukaralarla diz çöküp muhakeme olması.. Ve Hazret-i Ömer Radiyallahü anhü adaleti zamanında, âdî bir Hıristiyanla ve Hazret-i Ali Radiyallahü anhü âdî bir Yahudi ile muhakeme olması ile gösterilen adliyedeki haktan başka hiçbir şeye alet olmadığını gösteren adliyelik; bu sırr-ı azimine, bizimle alâkadar olan bu adliyeler -Bize temas eden cihette- mazhar olmuşlar. Onun içindir ki, bu yirmi sekiz senedir bu kadar işkenceler, tazyikatlar gördüğüm halde, hiçbir adliye adamlarına bu sırr-ı azime binaen, değil küsmek ve beddua etmek, bilâkis kalben bir minnettarlık, bir nevi teşekkür, bir tebrik var...”

⁴⁸ 16. Mektup/5. nokta

⁴⁹ 2018-9; **Serdar**, 95-98; Benzer bir mektubu da Zabita hakkındadır: Bkz. **Badıllı**, 2019-20; **Serdar**, 89-90: Müdafaalar, 231